

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucoa 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Előfizetési ára: Egész évre 20 P.
Piramis papíron 30 P.
Postatakpt. csekksz. sz. 16760

4 püspök, Klebelsberg miniszter és 5000 gyászoló részvételével temették el Róth Jenőt

**Stern elnök intézkedésére a súlyosan sebesült
Taglich Náthánt átszállították a zsidó kórházba**

Páratlanul őszinte, nagy részvét mellett, a zsidó szolidaritás és felekezeti különbséget nem ismerő emberi együttérzés hatalmas demonstrációja közben adták át a földnek a Dohány-utcai templomi merénylet ifju vértanuja: Roth Jenő testét a földnek. Hétfőn délelőtt 11 órára tüzték ki a temetést, de a rákoskereszturi új zsidó temető környéke már tíz óra tájban valószínűleg feketéllett az embertömegtől. Asszonyok, leányok, ifjak és férfiak a meghatottság könnyeivel állták körül a hősök parcellája előtti teret és meghatottan állapítjuk meg, hogy a gyászoló közönség soraiban meglepően sok volt a keresztény gyászoló, akik a fájdalom közvetlen megnyilatkozásaival siratták az ártatlan halottat. Az Istentől való emberi szeretet szolidaritása volt ez. Felemelő magasztos érzés, amelyik még inkább elhatalmasodott rajtuk, amint a négy keresztény egyház főpapjai jelentek meg egymásután a nagy szertartási terem közelében. Elsőnek *Raffay Sándor* evangélikus püspök érkezett a temetőbe,

majd gyors egymásutánban követték: *Mészáros János* rom. kath. püspök, érseki helynök, *Józan Miklós* unitárius és *Dr. Ravasz László* református püspök.

Néhány perccel tizenegy óra előtt érkezett *gróf Klebelsberg Kunó* vallás-és közoktatásügyi miniszter, *Dr. Ripka Ferenc* főpolgármester, akiket a pesti hitközség előjárósága fogadott, élén *Stern Samu* elnökkel. Az előkelőségek sorában ott láttuk *Dr. Gerlóczy Károly* min. tanácsost, a kultuszminisztérium zsidó ügyeinek előadóját, *Bezzegh-Huszágh Miklós* főkapitányt. A zsidó élet kitünőségei közül *Frankl Adolf* felsőházi tag az Orth. Központi Irodát képviselte, a Pesti Izr. Hitközség előjárósága teljes számban ott volt *Stern Samu* elnök, *Dr. Glücksthal Samu* és *Dr. Hajdu Marcell* elnökhelyettesek vezetésével, a budapesti orth. hitközség előjárósága részéről óbudai *Freudiger Ábrahám* elnök, *Schlesinger Adolf*, *Schreiber Sámuel*, *Dr. Deutsch Adolf*, *Löffler Henrik*, *Dr. Ábrahámsohn Hermann*, *Dr. Pápa Márton*, a Pesti Chevra Kadisa részéről *Kramer Miksa* elnökhelyettes, *Porgesz József* és *Endrei S. Henrik*, a budai hitközség és chevra képviselőjében *Dr. Krishaber Adolf* elnök, *Diósi Jenő* és *Dr. Waller Antal*, az óbudai hitközség részéről *dr. Neumann József* főrabbi, a kőbányai hitközség képviselőjében *Boschán Arthur* és *dr. Kálmán Ödön* főrabbi, az újpesti hitközségből *Arányi Adolf* elnök és *Dr. Friedmann Dénes* főrabbi, valamint kívülük igen számosan a főváros és a vidék zsidó életének kimagasló egyéniségei közül.

250 diszruhás rendőr állott sorfalat a temető bejáratától a martir-parcellában ásott új sírhelyig. A ravatal előtt fekete szőnyeggel borították be a pázsitot és ott foglaltak helyet a megjelent közéleti kiválóságok. A koporsó körül zsidó cserkészfiúk állottak diszörséget, közvetlenül mellettük Roth Jenő mélységes gyászba tört három fivére.

Ábrahámsohn Manó főkantor ajkain mélységes erővel tört utat az *El mólé rachamim* szívbe markoló ősi melódiája, szem nem maradt szárazon a hallgatóság körében. Ezután *Hevesi Simon* vezető-főrabbi lépett a rögtönzött szószekre és ragyogó ékeszólással adott hangot a zsidóság fájdalmának, hogy a gyermek-martirnak ifjú életével, ártatlanul kiontott vérével kellett megszentelnie a zsinagógát, majd drámai erővel fordult a megjelent főpapok és közéleti kiválóságok felé, annak a reményének adva kifejezést, hogy «a mesterségesen táplált ellenérzés kínos és gyötrő hatalma alól» segítsék szabadulni az ártatlanul szenvedő zsidóságot. «*Elérkezett az idő — mondotta —, amikor ki kell oltogatni a gyűlölet lángját és meg kell gyújtani a szeretet és igazság mécsesét.*»

Stern Samu hitközségi elnök lépett ezután az emelvényre: «A te porladó tested — mondotta — ott fejjel pihenni azok kö-

zött, akik mártirhalált haltak felekezetükért és hazájukért. Nem ég a mi szivünkben a bosszuvágy lángja, mi a megértést reméljük és a vigaszt keressük. Nyugodjál békében, emléked ott lesz megörökítve hitközségünk tábláján, ahová azok neveit véssük, akiket sohasem szabad elfelejtenünk...»

A nagyhatású beszéd után a három Roth-testvér és az előjáróság tagjai vállukra emelték a koporsót és a nyitott sirhoz vitték. *A koporsó mögött a kultuszminiszter, a négy püspök, Hevesi főrabbi, a hitközség elnöke és a notabilitások haladtak. Dr. Hevesi Ferenc rabbi emelkedett szellemű imát mondott, hogy az ifjú mártir sirja felett virágozzék ki az engesztelődés szelleme, szünjék a gyűlölet és diadalmaskodjék a szeretet a földön.*

A két pap göröngyöt dobott a koporsóra, utánuk zokogva a három árva küldötte utolsó bucsuját a testvér után, majd *sorjában odajárultak a sir elé: a négy püspök, a kultuszminiszter, a hitközség elnöke, az előjáróság tagjai, a testvér-hitközségek és intézmények küldöttei és a szokásos ősi szavak kíséretében ők is göröngyöt dobtak a koporsóra. Ravasz püspök is hangosan mondotta: «Ki ófor átó veud ófor tósuv... Porból lettél, porrá leszel.»*

Mélységes megindultság közben oszlott széjjel a gyászoló közönség. A megjelent előkelőségek ismételten kifejezték mélyen átérzett részvétüket Stern Samu hitközségi elnöknek, aki *a temetőből egyenesen a Rókus-kórházba sietett a merénylet másik áldozatának: Taglicht Náthánnak betegágyához.* Szeretetteljes, balzsamos szavakkal vigasztalta a nagybetegét és aggódó családját, majd *nyomban intézkedett, hogy Taglichtot — amennyiben az orvosok megengedik — szállítsák át a zsidó kórházba, ahol külön szobában helyezik el és a leggondosabb orvosi felügyelet alatt igyekezzenek őt megmenteni az életnek.* Egyben az iránt is intézkedett, hogy *családját mentesítsék az anyagi gondoktól és úgy lássák el, ahogy a világ legnagyobb hitközsége láthat el valakit, aki mártiromságot szenvedett érte...*

Jabotinszky Vladimir beszél május 3-ikán a Zeneakadémia disztermében

„Palesztinai zsidók és arabok”

cimen.

Jegyek Rózsavölgyinél, a Zeneakadémia portásánál és a Cionista szövetségnél, Király-u. 36.

14+4 vagy 14+8?

A pesti Hitközség legutóbbi alapszabály-módosításkor úgy találta, hogy az eddigi 14 előjáró fizikailag nem képes megosztani egymás között a Kile minden gondját-baját és ezért kiegészítette magát 4 új előjáróval. A választás után 4 héttel kiderült, hogy az alapszabály-módosítók nem voltak eléggé előre látók, mert legalább 8-al kellett volna felemelni az előjárók számát. Tehát így: $14+8=22$.

A Dohány-utcai péntek esti merénylet természetesen mély redőket szántott az új előjárók homlokán, akik a szombat déli Muszaf után már megállapították, hogy nem bírja válluk a merénylet folytán rájuk szakadt új felelősség súlyát, mire intézkedés történt, hogy a szombat esti előjárósági ülésre be kell hívni még 4 kiegészítő előjárót. Hogy ez az idea valószínűleg az egyik kiegészítő előjáró agyában született meg, az ebben a pillanatban nem fontos. Sokkal fontosabb, hogy az immár 4 taggal súlyosbítt előjáróság levizsgázott ezen az ülésen. Az urak összetévesztették magukat a Parlamenttel, tanácskozni kezdtek a merénylet folytán előállott «új politikai helyzettel» és határozati javaslatot eskabáltak össze a helyzet megmentésére.

Az urak persze eltulozták magukat kissé. A sajnálatos merényletnek tudvalevőleg semmi köze nincs a politikához, egy az éhezéstől megkötyagosodott fejű szerencsétlen ember örült eltévelyedése volt, amelynek semmi köze nem volt az aktív politikához, amely tehát nem is rontott meg semmiféle politikai helyzetet, amelyet így a 22 urnak kellett volna megmenteni. Ellenben történt péntek este egy megrendítő katasztrófa, amely újabb martirium színhelyévé avatta főtemplomunkat és belemarkolt szívünkbe a fájdalom, hogy öt derék hittestvérünk ártatlanul szenved és talán életét is veszélyezteti egy örült ember eltévelyedése folytán.

Mindenki azt várta volna tehát, hogy a 18+4 előjáró projektumokat fog felvetni, hogy a hitközség miképen gondoskodjék az 5 martir gyógyításáról, kenyér nélkül maradt családjaik eltartásáról és az esetleg felgyógyuló áldozatok jövőjének biztosításáról.

Nem volt tehát helyes az előjáróság deklarációja, mely, midőn egy szomorú, de közönséges rendőrségi hirhez hozzányúl, a politikum terére toltta az esetet. Ősi hagyományaink ilyen szomorú esetekben Tesuvo bűnbánást, imádságot és Jótevést irnak elő, nem pedig deklarációt, mely úgy fest, mintha valamit leplezni kellene. Pedig nincs is mit leplezni...

★

A döbbenetes péntek esti merényletnek éppen egyhetes fordulóján, április 10-én délelőtt 10 órakor az egyik ártatlan áldozat:

a kis *Roth Jenő* a Rókus-kórházban visszaadta tiszta lelkét Teremtőjének. A haláleset után néhány órával újból összeült a pesti izr. hitközség előjárósága és egyhangulag elhatározta, hogy *Róth Jenőt* saját halottjának tekinti és gondoskodni kíván arról, hogy a hétfői temetésen minél impozánsabb módon jusson kifejezésre az egész pest izsidóság osztatlan részvéte, megdöbbenése és fájdalmas szolidaritása.

Vészi József indítványára az előjáróság egyben elhatározta, hogy felkéri az előjáróságnak 3 jelen volt törvényhozó tagját, *juttassák kifejezésre illetékes helyen az előjáróságnak azt a kívánságát, hogy a merénylet a közigazgatási utról a törvényrendes útjára tereltesék.*

Imádkozzunk a Bibliával: *«Elveszti a halált örökre és letörli az Ur Isten a könnyhullatást minden orcáról és népe gyalázatát eltávolítja az egész földről; mert az Ur szólott.»* (Jezsaiás 25. 8.)

אבינו מלכנו עשה למען הרונים על שם קדשך
אבינו מלכנו עשה למען מבוהים על יחודך
אבינו מלכנו עשה למענך אם לא למעננו

GLOSSZA

Hevesi Simon cikkéhez

Hevesi Simon a Magyar Zsidó Szemle tudományos folyóirat legutolsó számában egy nagyfontosságú kérdésről cikkezik, nevezetesen egy többnyelvű hitvédelmi zsidó folyóirat létesítése tárgyában. A célkitűzése nemcsak zsidó felekezeti szempontból grandiózus, de általános magyar érdekből is nagyjelentőségű és sok irányban nagy eredményekkel kecsegtet. A vezető főrabbi ur tömören, de röviden indokolja elgondolását, én még ezen túl 150 érvel (Bekán Támam) tudnám alátámasztani annak nagy jelentőségét, hogy bizonyos irányú felvilágosítás és téveszmék kiirtása mennyire fontos a magyar zsidóság jelenére és jövőjére, közvetve pedig más országok zsidó felekezeti polgáira és azok viszonyára a többi felekezetekkel szemben.

Igy például a Jézus-pert hamis beállításban ismeri a nagyközönség, továbbá, ami irva vagyon az Evangéliumokban az Irástudókról és Farizeusokról, az mind olyanokra vonatkozik, akik mint Irástudók és Farizeusok szerepeltek ugyan, de valóságban nem voltak azok. Más vallásu theológusok és filozófusok már rég kitisztázták a farizeusok szerepét és én ennek megfelelően a Szombatban lebecsülő értelemben sohasem használtam a farizeus kifejezést, hanem mindig úgy irtam: ál-farizeus. Mikor a Szombat megindult, egyik legfontosabb célkitűzésem volt a Hevesi-féle elgondolást csekély erőmmel némi részben szolgálni. Csak

az idő nem volt alkalmas és nem volt módomban e kérdésekkel behatóan foglalkozni. Szerintem minden felekezeti lapnak, bármely irányt szolgálja is, kötelessége a Hevesi Simon-féle elgondolás értelmében buzgólkodni.

Nagy perspektívát tár elénk Hevesi Simon cikke, de a többnyelvű folyóirat létesítése a mai gazdasági viszonyok között teljesen kilátástalan. Erre inkább volnának hivatottak az angol és az amerikai zsidóság reprezentánsai, mert ott még van pénz és megfelelő készség ideális célokért áldozni. Ezzel szemben az is bizonyos, hogy Hevesi Simont nagy tudományos felkészültsége, nyelvtudása és világszerte elterjedt tekintélye mintegy presztinálják ilyen folyóirat létesítésére és szerkesztésére, de szerény nézetem szerint ez csak úgy jöhetne létre, ha az anyagi megalapozást a külföldi zsidóság vállalná magára. Mert a magyar zsidóság ehhez elenyészően csekély mértékben járulhatna hozzá.

A Magyar-Zsidó Szemle című tudományos folyóiratot nem tartom alkalmasnak arra, hogy ezt a nagy célt komoly értelemben véve szolgálja. A magyar zsidóságnak szüksége van erre a folyóiratra, mert ez az egyetlen tudományos lapja, de éppen ezen jellegénél fogva nem bír a megfelelő publicitással és hozzáteszem, nem is lenne kívánatos, hogy ennek a folyóiratnak nagyobb legyen a publicitása. Ha a szóbanforgó folyóirat szerkesztői arra fognak törekedni, hogy a Magyar-Zsidó Szemle szélesebb rétegek között is elterjedjen, akkor kénytelenek lesznek ezen rétegek igényeire, izlésére és ismereteire tekintettel lenni, de akkor szakítani kell a 48 éves szemle büszke hagyományaival, ami világszerte tekintélyt és megbecsülést szerzett. Szakítani kellene azzal a szellemmel, melynek megfelelően Mezei Ferenc és Blau Lajos évtizedeken át szerkesztették a lapot. Márpedig ezt a szellemet a zsidó tudományok iránt érdeklődő kicsiny tábor továbbra sem akarja nélkülözni.

Sorsdöntő kérdések előtt a pesti Hitközség

Unifikációs utópia: – Ujjáéled a statusquo mozgalom

Magára vessen a Rombach-utcai rabbi, Fischer Benjamin, ha most a kásruszt át akarják adni, vagy eladni az orthodoxiának. E terv kieszelői nem utolsó sorban arra is gondoltak, hogy ezzel Fischer Benjamin hatáskörét teljesen megnyirbálják. Azután élhet a tudománynak, írhat, ha tetszik, könyveket, vagy taníthat gyermekeket a Talmudtórára.

Sokszor visszatérően foglalkoztam F. B. rendszerével, rámutattam, hogy ha egy neológ rabbi a szemináriummal szembe száll, a kollegákat, mint nem egyenértékűeket, lebecsüli és orthodox színekben tetszeleg, ezzel maga alatt fűrészeli a fát és nem teljesíti hivatását. Rámutattam ismételten, hogy csak saját ideológiájában különbözik ő kartársaitól, az orthodoxia nem hajlandó ezt a disztinkciót elismerni. Ellenkezőleg, ragaszkodik az ismert teoriához, hogy mi más felekezetet képezünk, noha utóbbi időben taktikai szempontokból ezt nem hirdeti kiélezetten.

Ha én most vidéken élek, mai napig tagja vagyok egy orthodox hitközségnek. Itt, Pesten, sorompókat állítottak fel még velem és más hozzám hasonlókkal szemben is. Rendben van, vagy talán nincs rendben, de nem óhajtok vitába bocsájtkozni az orthodoxia vezetőivel. Viszont nem hagyom magamat a zsidóságból kiüzni, s ha kényszerültem neológ vagyok, mint indigéna, nem tartom a karakterrel összeegyeztethetőnek, hogy gyengítsem azt a közületet, amelyhez tartozom.

F. B. ezt tette és ha most a kasruszt egyesítenék, neki nem jutna hely a nap alatt, még csak közel sem engedik azokhoz az intézményekhez, amelyekben eddig kiélte magát. Én még mindig remélem, hogy ebből az egyesülésből nem lesz semmi, de már a pusztá elgondolás, a terv a mellett bizonyít, hogy F. B. tekintélye lecsökkent és hogy a rendszere nem vált be.

Most azonban nincs helye az elmúltak fölött töprengeni, most vállvetve, tömör sorokban küzdeni kell egy végzetes elhatározás ellen, mely megássa a pesti hitközség sirját. És mi nem akarunk egy olyan hitközség tagjai lenni, mely *saját rabbiságát* nem becsüli és ezzel olyan szegénységi bizonyítványt állít ki önmagáról, mely letöri a hitközségi jelleget a közületről. Sohsem folytattam személyi harcot F. B. ellen és ha most ezen sorsdöntő pillanatban arra kerülne a sor, hogy Fischer Benjámin vezérli a küzdő csapatot, mindenkinek kötelessége követni őt és támogatni, míg elvonul a veszedelem.

★

Én mindenféle *unifikációt* végzetesnek tartok, akár orthodox, akár neológ hegemonia alatt jön létre. Bármelyik esetben ez még végzetesebb szakadásra vezetne. Az *orthodox önállóság szent és sérthetetlen* maradjon, így kívánja ezt meg a magyar összsidóság jól megértett érdeke. A kasrusz egyesítése látszólag és pillanatnyilag használhat, nem az orthodoxiának, csupán a budapesti orthodox hitközségnek, de az idők folyamán végzetes következményekkel járna. Emlékszem, fiatal koromban sok hasonló kísérlet történt az egyesülésre, de az akkori vezetők mereven visszautasítottak minden ajánlatot és sohsem ültek le a zöld asztalhoz tárgyalni. Azt határozottan állítom, hogy egy *Reich Ignác*, egy *Silberstein Dávid Löb*, az én kvaterem, az

akkori váci Gaon, a nagyvárad elnök, néhai *Ullmann Izidor* életében egy ilyen elgondolással egy percig sem foglalkoztak volna komolyan.

★

Evekkel ezelőtt figyelmeztettem az illetékeseket, hogy a kasrusz túl van dimenzionálva és budgetárius szempontból nem lesz fenntartható. Felkerestem a rabbisági iroda vezetőjét, *Dr. Groszmann Zsigmond* rabbi urat és felkerestem a főtitkárt, *Eppler Sándort*, mindkét helyen rámutattam, hogy a mai rendszer rossz és helyébe be kell illeszteni a bécsi «Schiffschul-rendszert». Ez annyit jelent, hogy egy kis templomot fel kell ruházni autonómiával. Ez a kis autonóm templom majd létesít olyan kasruszt, mely minden kétkedőt elnémit. Ez ellen is kiadhatnak anyagi érdekből tilalmat, «iszurt», de ezt senki sem fogja komolynak tekinteni. A frankfurti hipermodern neológ hitközségnél olyan precizen működik a kasrusz, hogy az orthodoxia nem is kísérletezik tilalmakkal.

★

Ha mégis létrejönne a most tervbe vett egyesítés, nincsen olyan hatalom, mely meg tudná akasztani Pesten *egy statusquo hitközség létesítését*. Szabad Vallásgyakorlat korszakában élünk és nem lehet bennünket kényszeríteni, hogy tagjai legyünk egy olyan hitközségnek, melynek nincs rabbisága. És kasrusz nélkül nincs rabbiság. *Orthodoxok nem lehetünk, kasrusz nélküli hitközség tagjai nem akarunk lenni, nem marad más hátra, mint tömörülni a statusquo zászló alatt.*

Dr. Kenéz-Kurländer Ede

Kinek használjon a „kasrusz-unió“?

– A „káserolás“ nem lehet „sácherolás“

Már kétszer olvastam a «Szombat»-ban, hogy a pesti izr. hitközség a kasrusz ügyét likvidálni akarja és megegyezést keres az orthodox hitközséggel az egységes sechita ügyében oly irányban, hogy Pest egész zsidóságának rituális hussal való ellátása orthodox keretben történjék. A Szombat hadakozik e terv ellen. Nézetem szerint a hadakozás korai. De azért feljogosítottnak érzem magam arra, hogy néhány szóval rávilágítsak e kérdésre. Hogy miért, ki fog derülni az alábbiakban.

Legelőször állapítsuk meg, hogy a kasrusz-fuzió terve nem új, mert már 13 évvel ezelőtt vetődött fel az akkori hitközségi választás alkalmából. 1918. végén volt ez, amikor dr. Lederer Sándor el akarta fog-

lalni a hitközséget. A választásba a cionisták is belesodrótak és az ő segítségükkel megalakult a «Pesti Izr. Hitközség Hagyományhű Csoportja». E csoport értekezletén többször szó volt a kasruszról is. A választás eredménye tudvalevőleg az lett, hogy Lederer Sándor paktum utján bevonult a hitközségbe, 4 cionista képviselőt is behozott, a hagyományhű csoport főemberei templomelőjárói cilindereket kaptak és így a hagyományhű csoport célkitűzései a választásoknál szokásos frázisok sorsára jutottak.

«*Esz chatóáj ani mazkir hajom*», «*Bünömet bevallom ma*» és megemlítem, hogy a hagyományhű csoport neve és programja tölem származik és az említett értekezleteken én fejtegettem a kasrusz ügyét. Erről cikket is irtam. Megállapítottam, hogy az akkori állapot, amikor ugyanegy helyiségben mérték a rituális és a tréfli hust, méltatlan a hitközséghez. Többször fejtegettem szóban s írásban a rendezés lehetőségeit. Azt mondtam, hogy a hitközség, ha komolyan rendezni akarja az ügyet, két mód között választhat. *Vagy meghiv egy feltétlen talmudi szaktekintélyt Lengyelországból, ahol a kétfелеkezeti ség, illetőleg a szeparatiztikus orthodoxia magyar különlegességet képező ideológiája ismeretlen, oly talmudi kapacitást, akinek tekintélyét nem lehet holmi elavult lokális iszurokkal, interdiktummal csorbitani, — bizzák reá teljhataiommal a kasrusz megszervezését és akkor Pest nyugodtan mondhatja, hogy e tekintetben vetekedik Béccsel, amelynek ritualitását a «Schiffschul», azaz az orthodox frakció sem meri kézlegyintéssel érinténi, mint nálunk.*

Van egy másik lehetőség is — mondtam —, *a hitközség lépjen kasrusz-unióba az orthodoxiával.*

13 év után feléledt az általam említett második lehetőség. Csak-hogy! Akkoriban a viszonyok az illetékeseknél olyanok voltak, hogy igen könnyen lehetett volna megcsinálni a fuziót. 13 év óta azonban a hitközség nagy befektetéseket eszközölt ebben az irányban és a felekezeti sajtóban a Lederer-éra alatt valóságos kommunikélatinákat zudított a hitközségi tagok elé «a kasrusz-ianács működése», «a kasrusz-rabbi munkája», «a kasrusz regenerációja» stb. cimék alatt. Ilyen előzmények után a kasrusz-ügy likvidálása a hitközség részéről azonos volna a teljes sikertelenség beismerésével és érzékenyen érintené a rabbitesület erkölcsi presztizsét, még ha a rabbiság nobilitásból nem is emelne kifogást az új terv ellen. A sechita-unió nem jelentene kisebb dolgot, mint azt, hogy a pesti rabbiság számára a Sulchan Aruch második része, a ritualitást tárgyaló «Jöre Dea», a vallási kódex negyedik részének a magánjogi törvényeket magába foglaló «Chosen Mispot» sorsára jutott, azaz: elméletté vált. A katolikus egyház tudvalevőleg ismer püspököket, akiknek működési territórium a hitetlenek birtokában van — *in partibus infidelium*. A kasrusz-unió következtében viszont volna nálunk rabbi, akinek működési terét elfoglalták az orthodoxok, tehát a hívők — *in partibus fidelium*.

De — hallomás szerint — az egész kérdésnél teljesen kikapcsolandó a vallástörvényi mozzanat, mert csak arról van szó, hogy a hitközség

uj jövedelemre tegyen szert. Az orthodox sechita által a pesti izr. hitközségre jutó rész nagy jövedelemtöbbletet jelentene számára... — Tekintsünk el tehát a vallástörvényi momentumtól, a kongresszusi szabályzattól, amely imperative előírja a rituális husellátást és gazdasági szempontból nézzük a dolgot. Akkor nem szabad szem előtt téveszteni, hogy az új unió megsemmisítené sok kasrusz-alkalmazott existenciáját, mert ezek sehol sem tudnának elhelyezkedni, mert őket az orthodoxia semmiképpen sem «kaserolná». Arra az álláspontra is lehet ugyan helyezkedni, hogy a közügy előbbre való egynéhány ember elhelyezkedésénél. Ez igaz, ha az új terv valóban közügy volna. *Közüggé válhatik is, de csak akkor, ha általa a hus olcsóbbá lesz.* Ha a kasrusz-unió garantálja ezt, akkor természetesen jó dolog, ha a hitközség is nyer. De ha csupán a hitközség bevétele szaporodik, akkor az új unió az ország gazdaságpolitikájának miniatür kopirozása lesz: amennyiben a hitközség követi az államot, amely a magángazdaság rovására akar erősödni. Ha csupán a hitközség fog nyerni az új kasrusz-politikánál, akkor a hitközség tagjai az új helyzetben nem a *kaserolást* látják, hanem a — *sacherolást*. Mert a hitközségi tagok ama rétege, amely nálunk még neolog kóser húst vásárol, *nem a kasrusz-fok emelését, hanem a kasrusz-ár leszállítását* kívánja.

Mindezek után kíváncsiak lehetünk arra: miképpen akarja az új terv a pesti rabbiság erkölcsi hátránya, az eddigi kasrusz-alkalmazottak existencia-rombolása nélkül, a fogyasztóközönség olcsó kiszolgálása és a két hitközség nyereségtöbblete elérésével megoldani e kérdést? Ezért mondom: a Szombat hadakozása korai, — hacsak nem az a célja, hogy a hitközség tagjai körében oly ijesztő módon elterjedt közömbösséget a hitközségi ügyek iránt, ellensúlyozza a kérdés tárgyalásával.

Dr. Richtmann Mózes

TAUBER ÁRON

כֹּסֶר מֵשָׂרְשֵׁק kóser mézárszéke

BUDAPEST, VII, DOB-U. 10. ▼ TEL.: J. 422-83.

A pesti izr. hitk. Rabbiságának felügyelete alatt.
Elsőrendű cukorgyári hizlalásból származó marha, borju és birka-husok. Vágott baromfi árusítás!
 Telefonrendelések házhoz szállítatnak.

Panaszos levél a „Szombat“-hoz

A nemrég lezajlott képviselőtestületi választásoknál hivatalos helyeken nagy meglepetést, hogy úgy mondjam, nagy megdöbbenést keltett az ellenzéki lista számszerű előretörése. Mondom, hivatalos helyeken, mert mindenütt másutt, ahol figyelemmel kísérik a hitközségi élet minden mozzanatát, érthető és megokolt volt az elégtelenség szülte ellenzéki győzelem, mely kell, hogy meggondolásra kényszerítse a hivatalos köröket. E helyett azonban, meggondolatlanságból vagy elbizakodottságból-e, újabb és újabb mérgező anyagot juttatnak az amugy is ezer sebből vérző és adózó hitközségi tagok közé. Hivatalos körök még mindig nem látják, vagy nem akarják belátni, hogy a hitközség pilléreit nem az a néhány tiz vagy száz gazdag kiváltságos képezi, hanem a lerongyolódott, tönkrement középosztály tizezrei és hogy ez utóbbiakban kell a hitközség iránti szeretetet és áldozatkészséget növelni, mert csakis ezzel lehet a hitközség zavartalan működését fenntartani, nem pedig árverések kitűzésével kikényszeríteni az adók befizetését. A rettenetes gazdasági válság a kiváltságosok százait is megingathatja (sajnos, itt van Strasser és König esete is), s akkor mégis csak a tizezrek odaadására szorítkozhatik a hitközség vezetősége.

Mindezeket pedig elmondhatja velem az a botrányos eljárás, mely — kinek vagy kiknek a hibájából — a kedvezményes macesz elosztása körül végbement.

Eltételezve a kiváltságos gazdagoktól és egyes nagyszerűen dotált hivatalnokoktól, a középosztály tizezreinek nagy, súlyos gondokat okozott a macesz beszerzése. A Peszach előtti napokban nagy fölösleg mutatkozott maceszban és ezért a jótékonyági ügyosztály derék, lelkes vezetője: Galambos főtanácsos minden hozzája fordulónak készséggel utalványozott ki kedvezményes maceszt. Peszach előtt két nappal azután hiány állott be maceszban és a főtitkár ur, elutazván, kiadta a szigorú ukázt: *kedvezményes macesz ki nem adható*. S mint aki jól végezte dolgát: itt hagyta működése színterét. Sajnos, agilis és minden ügyünkkel lelkesen foglalkozó elnökünk is Nizzában üdült, így nem akadt senki, aki a kedvezményes maceszra várakozókon segített volna. *Friedmann* Marcell főtanácsos a láthatatlanság ködébe burkolódzott és nem volt sehol sem található. Pedig, mint főtanácsosnak, talán mégis csak lett volna annyi *pouvoir*-ja, hogy ilyen kis ügyet «saját szakállára» is elintézhette volna. Hát akkor mire való a *főtanácsosi* cím és fizetés? A hitközség folyosói megbolygatott méhkashoz hasonlítottak, s azok, kik utolsó nap jutottak csak ahhoz, hogy kedvezményes maceszukat kiválthatták volna, elégedetlenségüknek, megbotránkozásuknak nem a leghizelgőbb formában adtak kifejezést a főtitkár és főtanácsos urak eljárása fölött. S ez érthető is, mert ma, mikor a kenyérnek egyik napról való beszerzése is gondot okoz, nem szabad ilyen eljárással lehetetlenné tenni a macesz nyolc napra való beszerzését. Ilyen eljárással a hitközség iránti szeretetet és áldozatkészséget csak csökkenteni lehet és hiába várják azután, hogy «életünket és vérünket» áldozzuk a velünk így eljáró hitközségünknek.

KALDI DEZSŐ

Olvasom, ... nem olvasom...

Nem olvasom

Az Istenben boldogult *Ferenc József* nagyon kedvelte a virzsinia szivart. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy az osztrák dohányjövédék külön császári és királyi virzsinia szivart készített Öfelsége számára.

Az előjárókról viszont nem tudjuk, hogy szeretik-e a pászkat, de hogy külön pászkat — s talán finomabbat és vékonyabbat a szokásosnál — sütöttek számukra, az biztos. Eddig sem volt kétséges előttünk, hogy az előjárók nagy urak, de hogy «felségjogok» is megilletik őket, az számunkra új és meglepő.

Nem olvasom

Általános feltűnést keltett *Hajdu Marcell* dr.-nak a Szombat legutolsó számában írt kitűnő cikke, amelyben a legnagyobb elismeréssel méltatta a sajtó jelentőségét és a felekezeti életben való nélkülözhetetlenségét. Vele egyidőben *Stern Samu* is cikket írt a sajtóról az egyik felekezeti lapban s ugyancsak elismerte a sajtó nagy fontosságát, de hozzátette, hogy ő csak az — objektív kritikát gyakorló sajtót szereti. Ez a feltétel mindenestre csökkenti az elnök ur elismerésének értékét, de legalább is relativává teszi. Mondjuk, olyan relativává, mint a sajtónak u. n.

objektív kritikája. A dicséretet például feltétlenül objektívnek tartja az, — akiről szól. Ha viszont a kritika kiméretlenül rámutat bizonyos hibákra, akkor a megkritizált tiltakozik és elfogultsággal vádolja a sajtót. Szerintünk azonban az a legfontosabb, hogy a sajtó munkásságát kell *objektíven* szemlélni, s ebben az esetben feleslegessé válik a sajtó iránti szeretet külön föltételhez való kötése.

Olvasom

Világhíres papjához méltóan éli sajátos életét a szegedi hitközség. A most megjelent jelentése *Löw Imánuel* szellemét tükrözi vissza, melynek hű sáfárjaként jelentkezik a vezetőség, *Biedl Samuval* az élén. A Löw-nemzetség, apa és fiu, Lipót és Imánuel, jóval a rádió feltalálása előtt ismerték a módját, hogy szavuk elterjedjen túl az ország határain, túl az oceánon, széles e nagy világon mindenütt, ahol zsidók, ahol kulturemberek laknak. A nagy példa hatása alatt a szegedi jelentés nem foglalkozik csupán helyi kérdésekkel, nem közli szárazon a statisztikai adatokat, hanem kötelességének tartja országos ügyekkel, a zsidó felekezet egyetemes ügyeivel is foglalkozni.

Miként Löw Imánuel lelke erősen le van horgonyozva a magyar

hazafisághoz, úgy a szegedi zsidóság teljesen összeforrottnak érzi magát a magyarsággal és ebből merit erőt és bátorságot önérzetesen és nyíltan panaszszóval fordulni a nyilvánosság elé. Mert érzi és tudja, hogy hazafiságához nem férhet a kételynek még árnyéka sem.

Az én őshazám, Nagyvárad, nem esik messze Szegedtől és így én meg tudom érteni a szegedi zsidóság feljajdulását: «Minden ütleg és minden pofon, amely így egy-egy zsidó ifjun elcsattan, az egész magyar zsidóság arcát éri, azét a félmilliónyi zsidóságét, amely — a Bibliával szólva — arcának verejtékével munkálkodik az ország javán és boldogulásán, amely zsidóság az ország sorsdöntő napjaiban egy sorban küzdött minden más felekezet tagjaival, mindenfajta áldozatból bőven kivéve részét.»

Nem olvasom

Van az Aréna-uton közel egymáshoz két kávéház, melyek egy időben arról voltak nevezetesek, hogy valóságos élet-halál harcot vivtak egymással a — vendégekért. Amíg a harc folyt, amíg a két konkurrens kávéház mindent elkövetett, hogy magához édesgesse a publikumot, addig a vendégeknek jól ment: olcsó és előzékeny kiszolgálásban volt részük. Egyszer aztán a két «tulaj» megunt a harcot és kibékült egymással. A békekötésnek a vendég adta meg az árát, aki előtt többé nem hajlongtak alázatosan a pincérek és nem kérdezték meg előzékenyen, hogy hány cukorral «méltóztatik» parancsolni a feketét...

Ezt a két kávéházat juttatja eszünk-

**Élvezetes,
élénkítő,**

**az emésztést
elősegítő**

a jó

Meinl-kávé

és amellet

m á r c i u s

14-től

olcsóbb!

be az a feltűnő nagy békesség, amely a két főtitkár, *Eppler* és *Pápai dr.* között honol. Amíg ők veszekedtek egymással, addig jól ment a hívőknek. Most, hogy megvan a barátság, biztosan rossz lesz a — kiszolgálás.

Nem olvasom

A szegedi hitközségi jelentés megemlékszik a Magyar-Zsidó Unióról, mégpedig olyan hangon, mely meglehetősen tájékoztatatlanságra vall. Ha Szegeden nem tudják, hogy mi a *Magyar-Zsidó Unió*, az nem csoda. Őszintén szólva, mi sem tudjuk pontosan. Mindenesetre nagyon hasonlít a Zeppelinhez. Ez az ezüstkolosszus is, hogy a légűrben bolyonghasson, nagyrésztben különböző gázokkal van megtöltve s

alul aránylag egészen kevés hely marad az utasok számára.

Olvasom

Sós Endre, a kitünő fiatal publicista, aki egyébként csak korra nézve fiatal, de sokoldalú tudása tapasztalt öregeknek is becsületére válnék, — «Mi lesz Európával?» címen előadást tartott a Cobden-Szövetségben. Értékes előadásában arra a konkluzióra jutott, hogy Európa világhelyzetének emelésére és belső nyomorának megszüntetésére egyetlen út az *Egyesült Európai Államok* megvalósítása. Ez a konkluzió, amelyet Sós Endre meggyőző érvekkel és adatokkal támasztott alá, száz százalékgig megállja a helyét. Valamit azonban nem mondott ki a kitünő előadó, noha bizonyára gondolt rá. A páneurópai gondolatnak a megvalósításával ugyanis többek között együtt jár az antiszemitizmus fokozatos megszűnése is. Hiszen az antiszemitizmus a tulzott nacionalizusból meríti erejét és lendületét, már pedig Pán-európa és tulzott nacionalizmus egymással összeférhetetlenek.

Nem olvasom

A Magyar Cionista Szövetség organumában, a «Zsidó Szemlé»-ben, hogy a Szövetség legutóbbi gyűlésén a szónokok azt hangoztatták, hogy a hitközség képviselőtestületébe bekerült cionista tagok egyetlen működési jogcíme az, hogy a héber kultúra fokozottabb gondozásán kívül követeljék *a lajstromos, proporcionális választást*, amint ez az összes európai művelt hitközségekben be van vezetve és amely mellett egyedül

lehetséges élénk, intenzív, becsületos zsidó közélet. Azt is hangoztatták, hogy az új képviselőtestületi tagoknak erkölcsi kötelességük tüntetőleg letenni mandátumukat, ha követeléseik teljesítésére semmi hajlandóságot nem találnak illetékes köröknél.

Nem olvasom

A Szombat egyik barátja meséli:

Peszach egyik napján, mely véletlenül nagypéntekkel esett össze, fent jártam egy jóismerősömnél, akinek a felesége, tiz év előtt, mikor egybekeltek, áttért a zsidó hitre. Azóta az asszony jó zsidó, templomba jár, szombatot tart, kóser háztartást vezet. A látogatás délidőben történt, a család éppen ebédnél ült s javában kanalazta a knédllilevest és ropogtatta a maceszt. Mindenki evett, kivéve az asszonyt, aki — nagypéntek lévén — szigorú böjtöt tartott. Kérdésemre meg is mondta, hogy ő bármennyire jó zsidó is, a nagypéntekkel mégsem tud szakítani, aminthogy a kitért zsidó is lehet jó keresztény, de jomkipurkor azért elmegy a templomba a mazkirhoz.

Ime: a vallásos érzés forrása a lélek olyan ösztönös mélységeiből buzog elő, hogy tudatosan betömni, vagy folyását más irányba terelni majdnem lehetetlen.

Nem olvasom

Szabolcsi Lajosnak nincs sok szerencséje a sajtóperekkel. Megindítja őket nagy garral, aztán szép csendben visszavonja. Amiből logikusan arra lehet következtetni, hogy

ellenfelei a sajtóperekben — igazat irtak. Rövid idő leforgása alatt visszavonta *Lengyel István*, a *Csütörtök* szerkesztője, *Lingauer Albin*, továbbá *Bettelheim Samu* elleni sajtó perét. Bettelheim harminc év alatt állítólag 3000 cikket irt, amelyek közül 300 tartalmazott Szabolcsi elleni támadást. Egyik miatt sem ítélték el. A visszavont sajtóperre okot adó cikke az Egyenlőség «ötven éves» jubileumának néhány kivívó szépséghibáját tette szóvá, a mivel *Nádas Sándor* is foglalkozott, egyik cikkében a maga egyéni módorában felvetve azt a kellemetlen kérdést, hogy tulajdonképpen hány éves is az Egyenlőség.

Ami a Pesti Futárból kimaradt, azt az alábbiakban pótoljuk. A két ellenfél kibékült s annak öröme «fecerunt magnum áldomást». Az áldomást Szabolcsi Trombitás-uti lakásában itták, még pedig kizárólag feketekávé alakjában. Különös tekintettel arra, hogy Bettelheim — nem eszik Szabolcsinál. Az urak emelkedett hangulatban kavargatták a *Meinl* kávéból főzött, finom aromájú feketét s illatos füstkarikákat eregettek a kitűnő békecigarettákból, amikor az egyik jelenlevő hölgy kedveskedve odaszólt Bettelheimnek:

— Remélem, most már belenyugszik, hogy tulvagyunk az ötvenéves jubileumon?

Mire Bettelheim így válaszolt:

— Jes, my lady! Az Egyenlőség 1932 november 5-én lesz ötven éves.

Nem olvasom

A Dohány-utcai templomban elkövetett szörnyű merénylettel szoros összefüggésben van ez a kis história, amelynek nyugodtan adhatnánk azt

a címet, hogy «A vallásos érzés hanyatlása napjainkban, különös tekintettel a képviselőtestület tagjaira.»

No de ne vágjunk elébe a dolgoknak. A história cím nélkül is érdekes. Sőt pikáns. Sőt szomorú. Ime:

A merénylet híre nemcsak a rendőrséget és a mentőket, de természetesen a sajtót is mozgósította. Szemfüles riporterek robogtak a zsinagógába, hogy a helyszínen gyűjtsék össze az eseményre vonatkozó adatokat. Ugyanakkor a szerkesztőségi telefonokon megindult a hajsza néhány előkelő szemtanu után, hogy nyilatkozzanak. Így történt ez a *Mai Napnál* is, ahol egymásután hívták fel a képviselőtestületi tagokat. Nyilatkozat helyett azonban csak azt a stereotyp választ kapták:

— Sajnálom, szerkesztő ur, nem mondhatok semmit, mert nem voltam a templomban.

Már a kétszázadik képviselőtestületi tagnál tartottak s az eredmény még mindig negatív volt. Ekkor az egyik szerkesztőnek mentőtötlele támadt:

— Hivjuk fel Klár Zoltánt, az ellenzék vezérét!

De Klár sem volt a templomban. (Persze neki mentségére szolgál, hogy kibukott!) S miután nem nyilatkozhatott, készséggel felajánlotta, hogy maga helyett szerez egy szemtanut. Szavát menten tett követte s gyorsan felhívta Szabolcsi Lajost, aki felekezeti lapot szerkeszt, s amellet képviselőtestületi tag is, tehát kétszeres oka is van arra, hogy templomba járjon. Klár azonban tévedett, mert Sz. L. nem nyilatkozhatott mint szemtanu...

KÖZGAZDASÁG

A főváros két nagy fürdője

Az új városháza tevékenysége elé érhető nagy várakozással tekint a közvélemény. A városháza munkaprogramjának különösen egyik pontja, az idegenforgalom fejlesztése terén várunk az új vezetőtől új eredményeket. A fürdőüzemek között kettő is van, amelyek valósággal mintaképei annak, hogy milyenek kell lennie az idegenforgalom fejlődésének előmozdítására alkalmas intézményeknek. A Gellért és a Széchenyi fürdőkre gondolunk. *Mind a kettő nagyszabású, világviszonyban is elsőrangú intézmény.* Modern, minden igényt kielégítő, nagy pompával megépített fürdők. A Gellértnek a hullámfürdője egyenesen párját ritkítja a világon. Szállodája komfortos, luxuózus berendezésével kedvelt otthonává lett a külföldről ide látogató idegeneknek. *Mindkét fürdő a kitünő, hozzáértő vezetésnek köszönheti nagy népszerűségét* s mindkettő iskolapéldája annak, hogy a Budapest-fürdőváros gyönyörű programjának megvalósítása csak ilyen nagyszerű intézmények létesítésével érhető el.

Az Európai Áru- és Podgyászbiztosító Rt. nyilvánosságra hozta 1930. évi mérlegét, mely 123.855 pengő tiszta nyereséget tüntet fel. Az intézet 1930. évi mérlege és üzleteredménye újabb bizonyítékot szolgáltatnak e közel három évtizede működő biztosító intézet egészséges megalapozottságáról. Az intézet eredményes működését az említett pénzügyi felkészültségén kívül azok a kedvező megállapodások biztosítják, amelyek Európa összes számottevő piacaival állandó üzleti kapcsolatot jelentenek az intézet számára.

Royal Apolló, VII. Erzsébet-körut 45—47. Tel.: 429-46, 419-02.

Ufa-Uránia, VIII. Rákóczi-ut 21. Tel.: J. 372—04.

Décsi Mozi, V. Teréz-körut 28. Tel.: A. 259—52.

Palace mozi, VII., Erzsébet-krt. 8. Tel.: J. 365—23.

Ufa, VI. Teréz-körut 60.

Tel.: Aut. 197—68.

Forum, IV. Kossuth Lajos-utca 18.

Tel.: Aut. 895—43.

Engel Julia utóda

Andorf Józsefné

ke z t y ü k gyári lerakata

BUDAPEST,

VII., ERZSÉBET-KÖRUT 5. SZÁM.

Saját gyártmányú ke z t y ü k, öz- és szarvasbőr-különlegességek, füzök, gyóghaskötők mé r t é k után, melltartók, harisnyák. Vidéki rendeléseket postán szállít.

Tisztítást és javítást elvállal.

Szerkesztésért és kiadásért felel:

Dr. KENÉZ KURLÄNDER EDE

Admirál nyomdai műintézet

Rózsa-u. 15—17. Telefon: 334-85

Felelős igazgató: *Lantos Andor*